

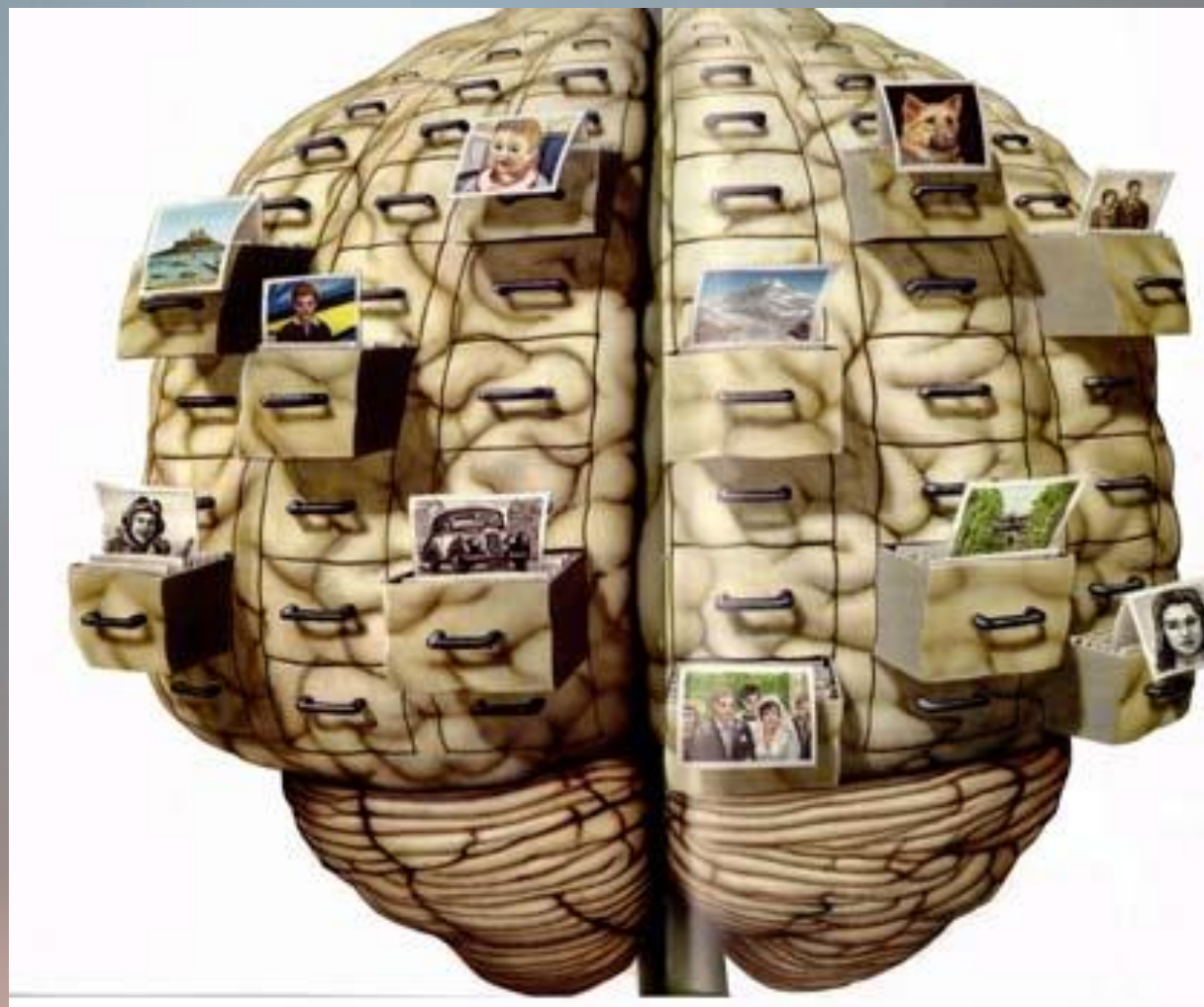
Kognitivní procesy III

Paměť a učení

BTPY041p Psychologie a specifika dětské psychologie

Mgr. Tatiana Malatincová, Ph.D.

Co je paměť?

Co je paměť?

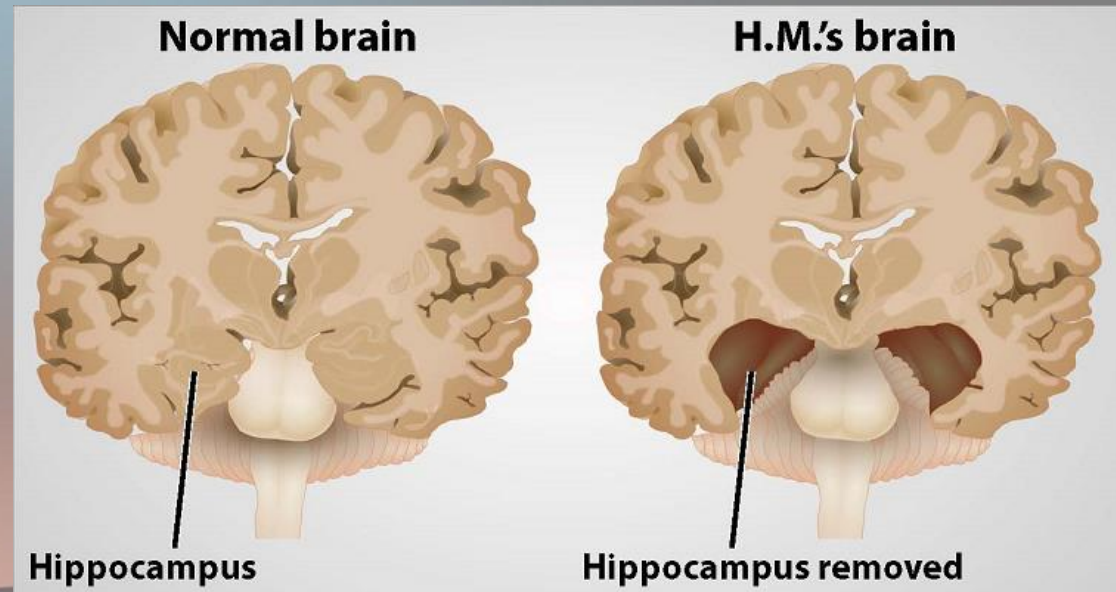
Jiné obsahy - jiné druhy paměti...

Amnézie:

- retrográdní – „ztráta paměti“ na minulé zkušenosti
- anterogádní – ztráta schopnosti tvořit nové vzpomínky

Zapomenu úplně všechny uložené typy informací...?

„To jsem nikdy v životě neviděl“: Případ pacienta H. M. s anterográdní amnézií

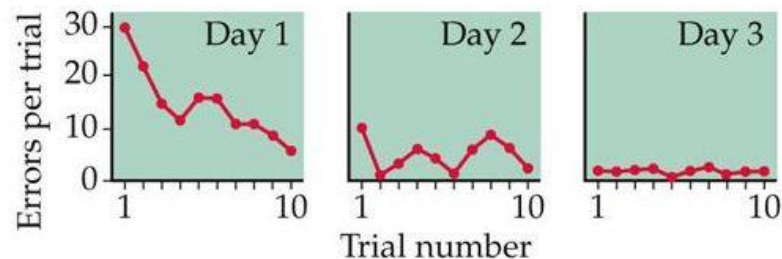

„To jsem nikdy v životě neviděl“: Příklad pacienta H. M. s anterográdní amnézií

(a) The mirror-tracing task

(b) Performance of H.M. on mirror-tracing task

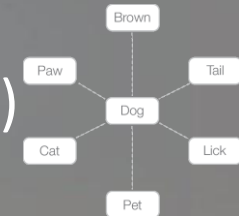
Není paměť jako paměť...

Epizodická paměť
Amnézie

Události
Obrazy

Sémantická paměť
Afázie (sémantická demence)

Významy
Výroky
(propozice)

Procedurální paměť

Vázáno na motorický systém (porucha např. u Parkinsonovy nemoci)

Pohyb a orientace

Implicitní vs. explicitní paměť

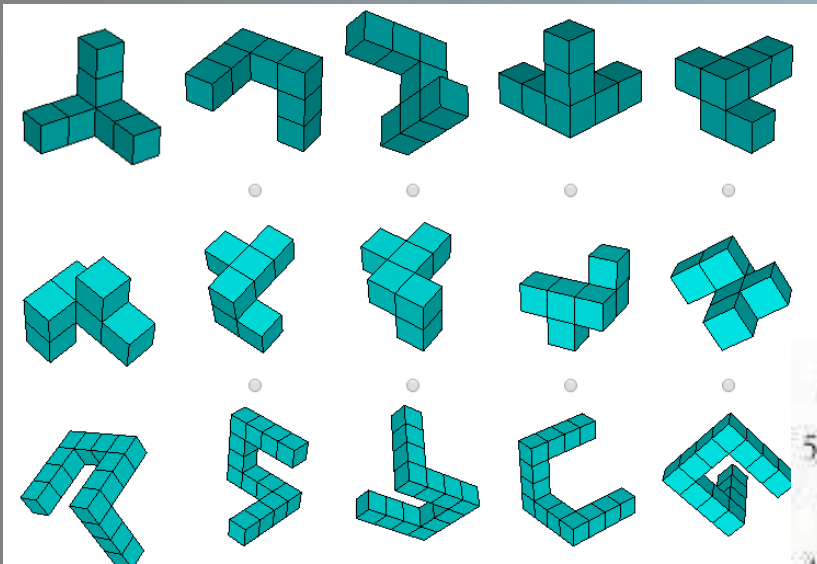

PŘEDSTAVIVOST VS. Vnímání

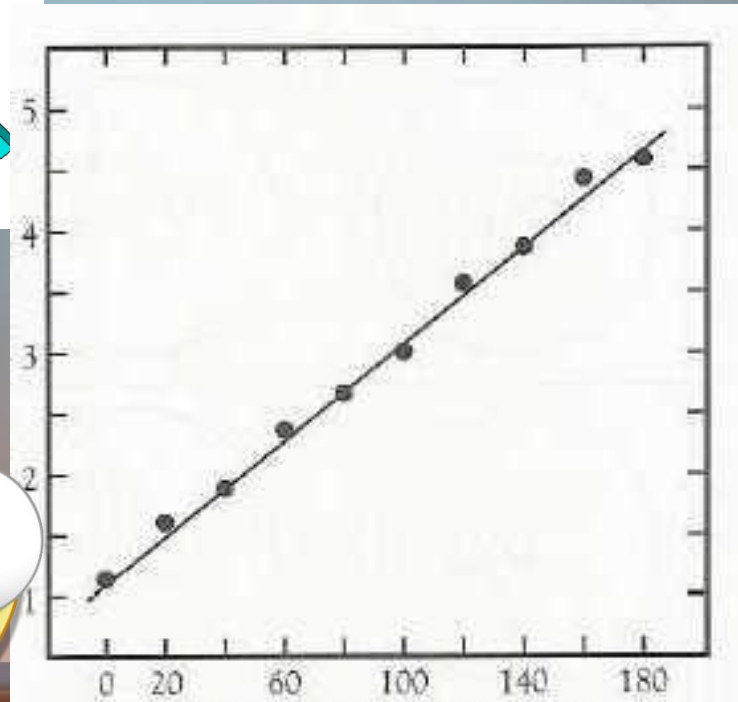

- Časový aspekt u mentálních manipulací je podobný jako u vnímání

PŘEDSTAVIVOST VS. Vnímání

- Časový aspekt u mentálních manipulací je podobný jako u vnímání

PŘEDSTAVIVOST VS. Vnímání

- Časový aspekt u mentálních manipulací je podobný jako u vnímání
- Překryv mozkových struktur
- Poškození senzorické kůry vede k narušení jak vnímání, tak obrazné představivosti
- **Interference** mezi vnímáním a představivostí v rámci stejné **modality** ale ne **mezi modalitami**

Tak čím se liší...?

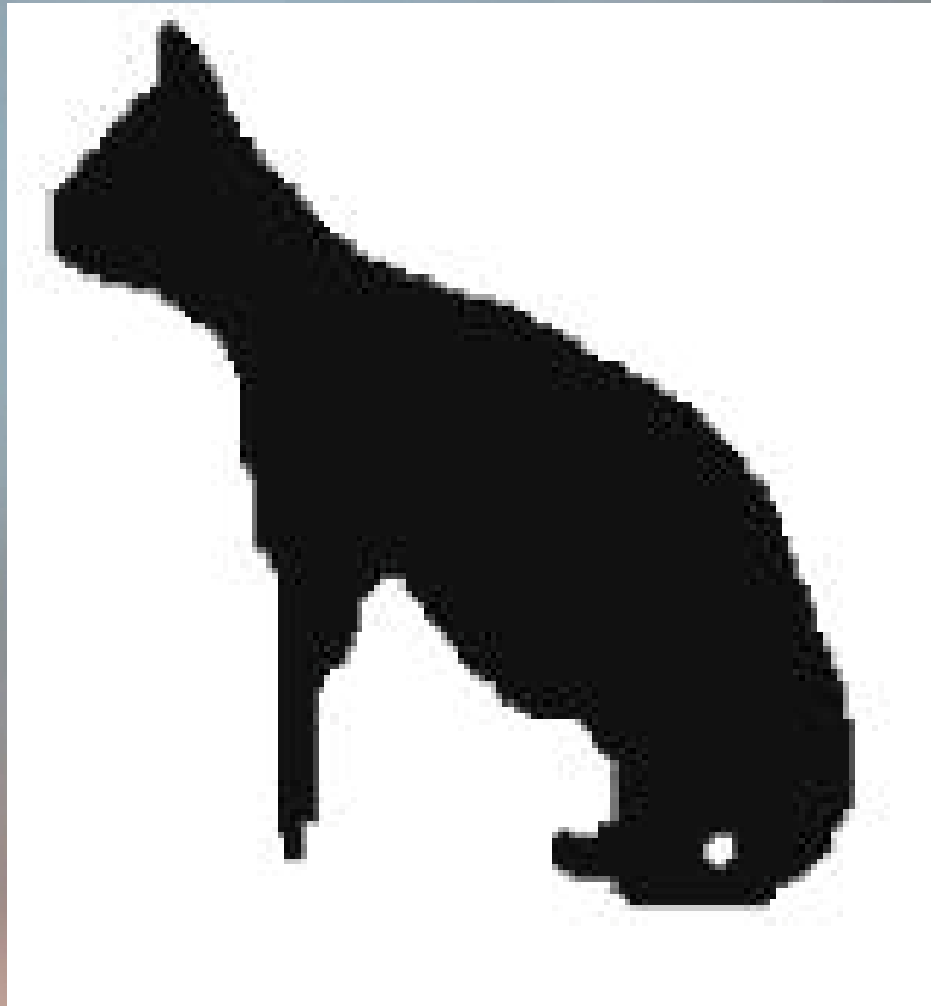

Rotujte o 90°

Tak čím se liší...?

- Uvědomujeme si rozdíl mezi vnímáním něčeho „zvenčí“ a představováním si něčeho „v hlavě“ – představa je vyvolána záměrem (prefrontální kůra), zatímco vjem je spouštěn aktivací senzorického systému a primární senzorické kůry – uvědomujeme si úmysl (nebo někdy i ne – **halucinace**)
- Překryv mozkových struktur je „pouze“ ve 2/3 – u představ méně primární senzorické kůry a více „asociační“ kůry
- Vypadá to, že představy již nesou interpretaci, význam, který omezuje „jiné úhly pohledu“

**Jsou představy jediný způsob reprezentace
zapamatované informace?**

„Znázorněný“ obsah vs. popis obsahu

MENTÁLNÍ REPREZENTACE

↓
PŘEDSTAVA
analogická souvislost

↓
SYMBOL (→ POJEM)
*„arbitrární“
souvislost*

STROM

Epizodická paměť
Sémantická paměť
Procedurální paměť

Který z těchto skladů je obzvlášť důležitý pro učení „do hloubky“?

Který z těchto skladů je obzvlášť důležitý pro učení „do hloubky“?

- **Konceptuální učení** = učím se **pojmy** a **výroky**, „hloubkovou“, nikoli povrchovou strukturu sdělení
- **Pojem** – definující vs. typické znaky (kategorie) – umím rozeznávat jeden pojem od druhého, i když jsou „zdánlivě“ podobné

Proč student někdy neuspěje u zkoušky, i když má pocit, že se dostatečně dlouho připravoval?

Pracovní
paměť

Opakování

POZORNOST

POSÍLENÍ
STOPY

Senzorický
registr

Krátkodobá
paměť

Dlouhodobá
paměť

Rychlý rozpad
stopy

Rozpad
Náhrada

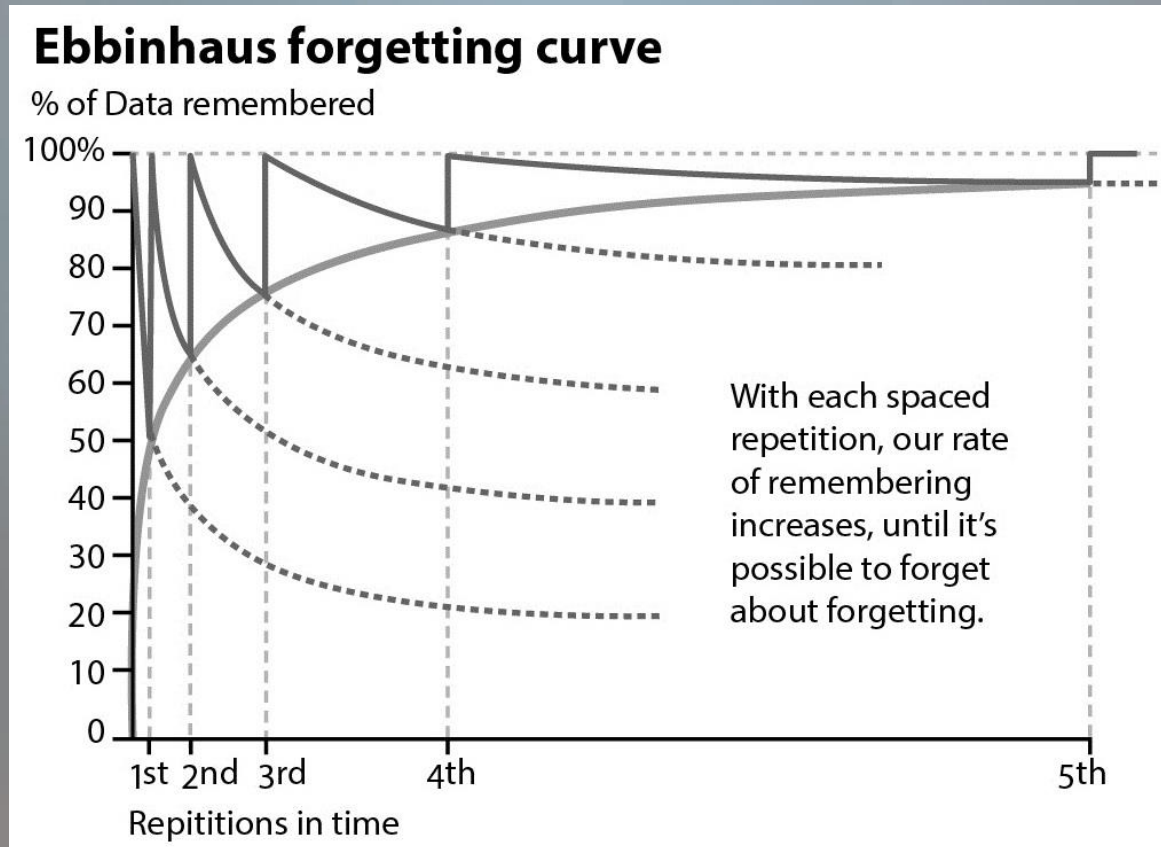
Rozpad
Interference
Ztráta přístupu

Jak je to s opakováním...?

Křivka zapomínání

(Hermann Ebbinghaus)

ZÁVĚR: Opakování je matkou moudrosti.

EFEKT TESTOVÁNÍ

Ebbinghaus pod lupou – Karpicke & Roediger, 2008

Správně vybavená slovíčka:

• ST

• $S_N T$

• ST_N

• $S_N T_N$

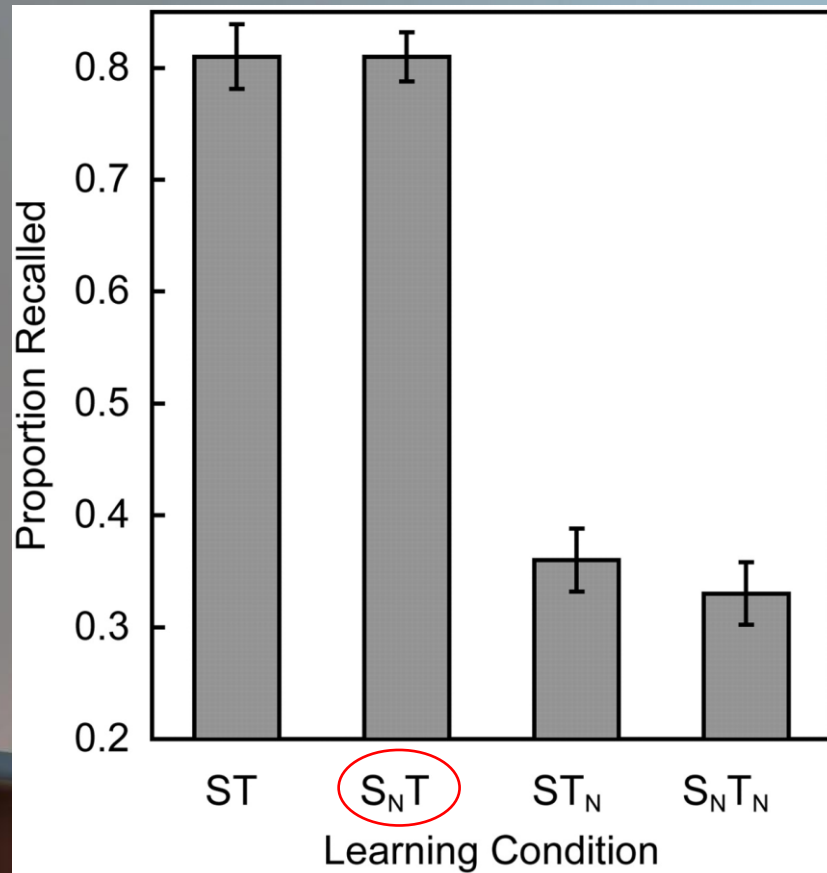
Kdo si vybavil
nejvíce týden po
naučení?

EFEKT TESTOVÁNÍ

Ebbinghaus pod lupou – Karpicke & Roediger, 2008

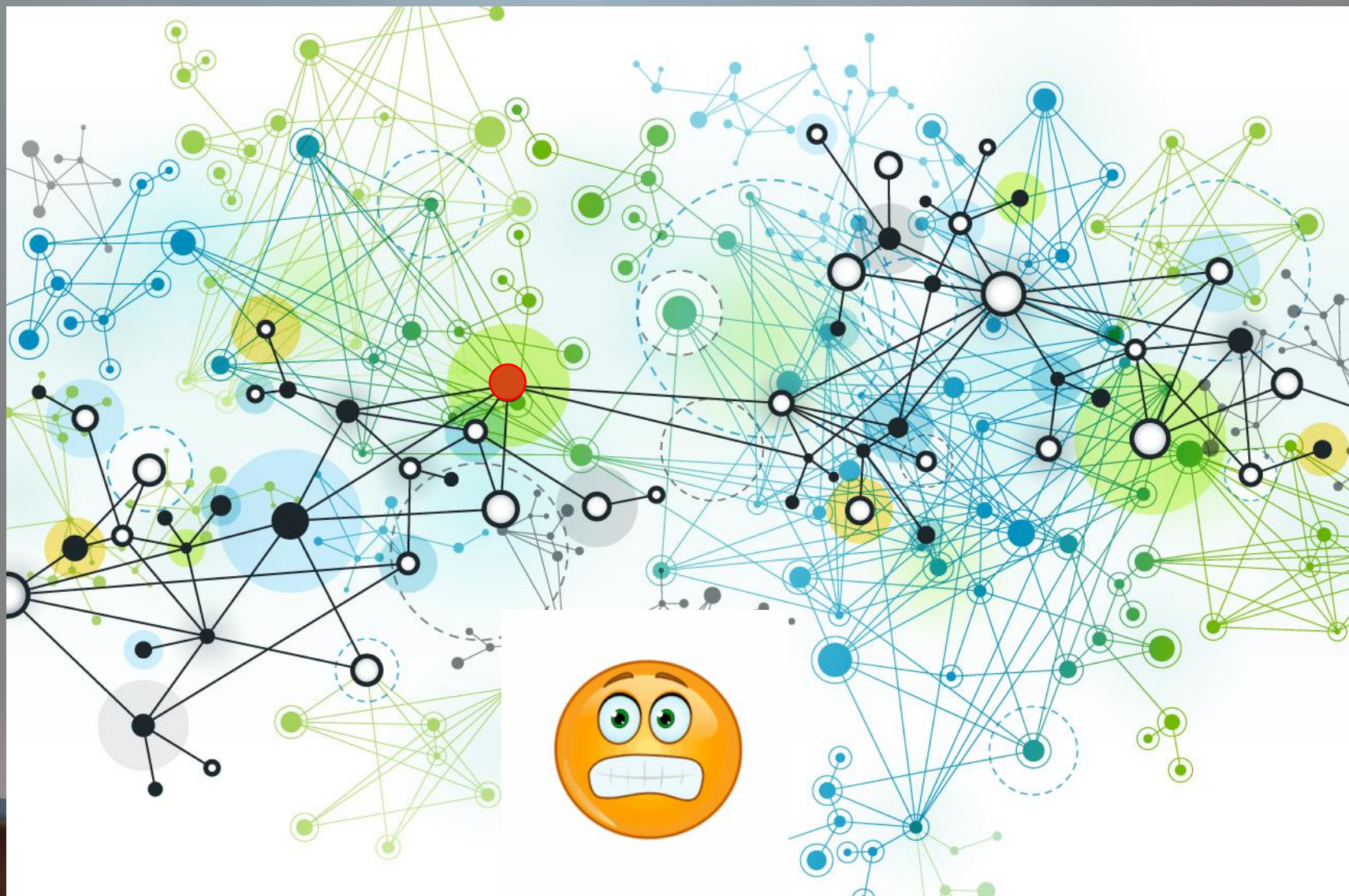
Je lepší znovu si to pročíst nebo se pokusit si to vybavit?

- Výsledky po týdnu:

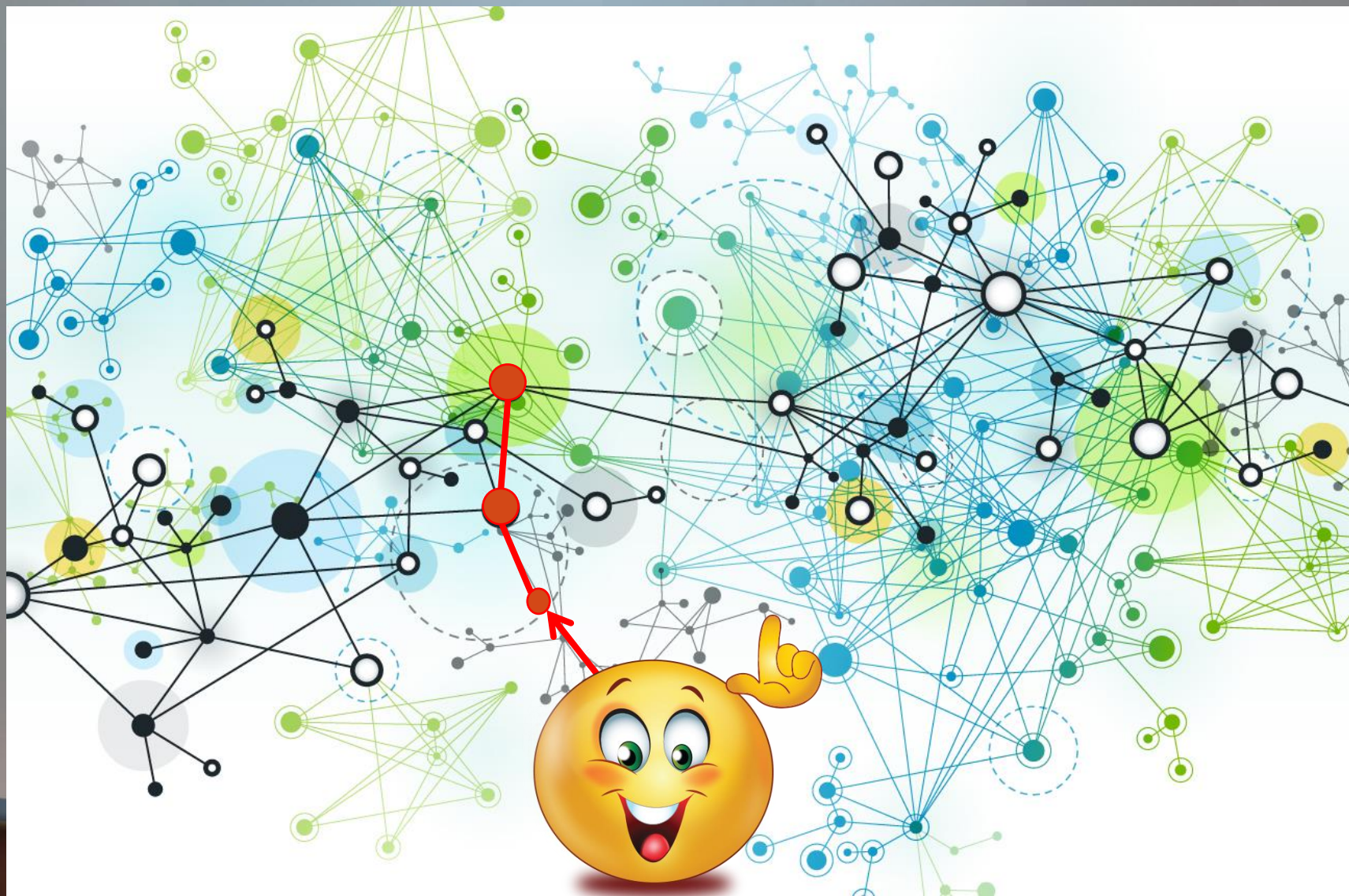
1. Základ vybavení s dlouhodobým odstupem je opakované **VYBAVOVÁNÍ** → **zkoušejte se!**
2. Opakované čtení toho, co již bylo vybaveno, nemá žádný pozitivní efekt → **efektivnost lze zvýšit eliminací „pasivního“ učení** (opakované čtení potichu nebo nahlas, automatické výpisky, podtrhávání...)
3. **Studenti neměli tušení o rozdílné efektivnosti těchto přístupů** → **nenechte se zmást stereotypními představami a subjektivními dojmy!**

Vysvětlení efektu testování

Vysvětlení efektu testování

Vybavování závisí na vodících – vnitřních i vnějších

- Tiskárna
- Kancelářská židle
- Miska s jídlem
- Obrázek v rámu
- Šanony

- Pokojová rostlina
- Mobilní telefon
- Nástěnka
- Kbelík a mop
- Sklenice

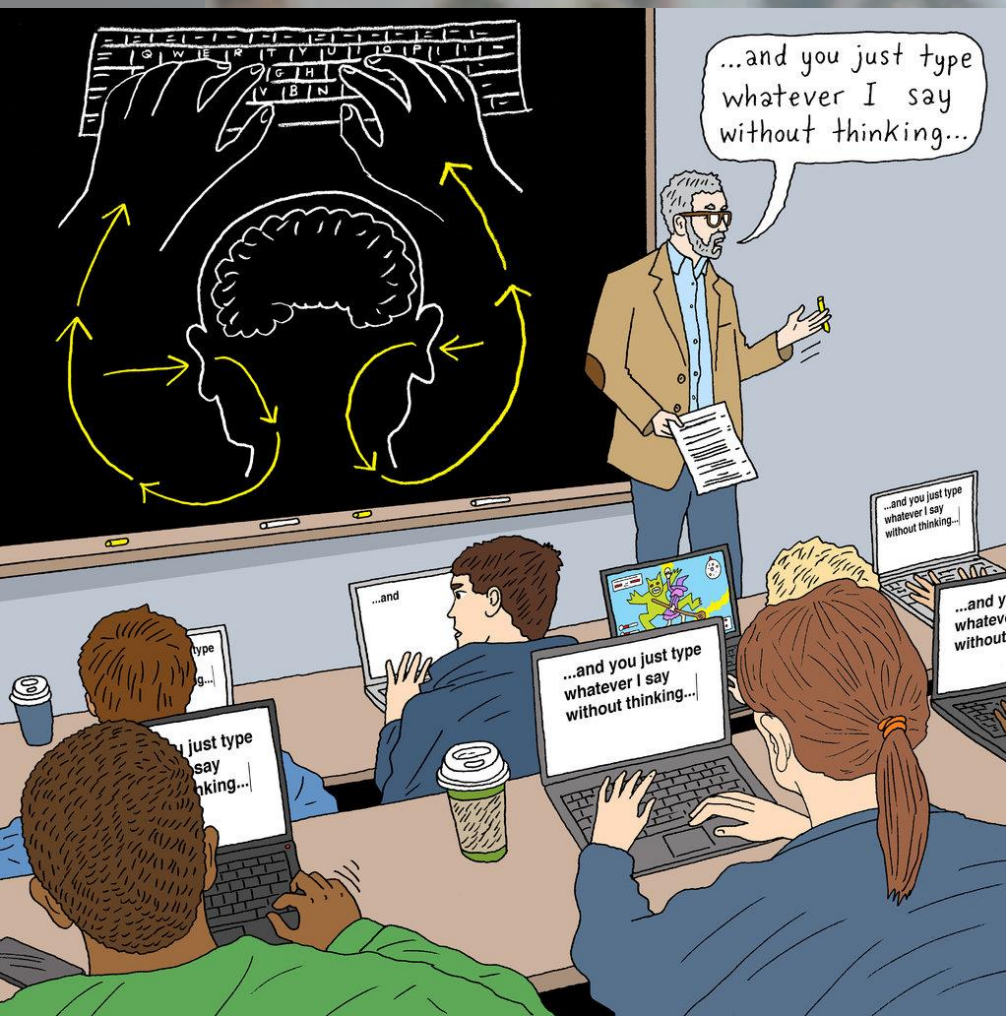
Experiment – to, co si „pamatujeme“, ovlivňují naše schémata, včetně stereotypů

- Tiskárna
- **Kancelářská židle**
- *Miska s jídlem*
- **Obrázek v rámu**
- Šanony
- **Pokojová rostlina**
- *Mobilní telefon*
- **Nástěnka**
- *Kbelík a mop*
- **Sklenice**

Jak připravit mysl na zpracování těch správných informací?

Aktivace schémat před přednáškou/učením

- Připomenutí si předchozího tématu
- Prostudování osnovy + otázky: O čem to bude? Jaké otázky budou zodpovězeny? Co by zajímalo mně?
- Hypotézy a očekávání; rekapitulace toho, co si myslím, že o tématu vím (úvodní sebetestování)

Zpracování během čtení/poslouchání

- Srovnávání s mou původní představou, předchozími poznatky a podobnými koncepty
- Kritické kladení otázek (především sobě)
- Přemýšlení nad příklady, aplikacemi a tím, jak poznatky doplňují předchozí učivo

Paměť není fotoaparát

- Bartlettova studie „Válka duchů“
- To, co si vybavujeme, je ovlivněno **schématy** – mentální šablony vytvořené opakovaně podobnou zkušeností

**Ani „zábleskové vzpomínky“ nejsou fotografie
– plné faktických chyb**

PAMATUJETE, JAK STE SE ZTRATIL V NÁKUPNÍM CENTRU...?

Vybavíte si i detaily...?

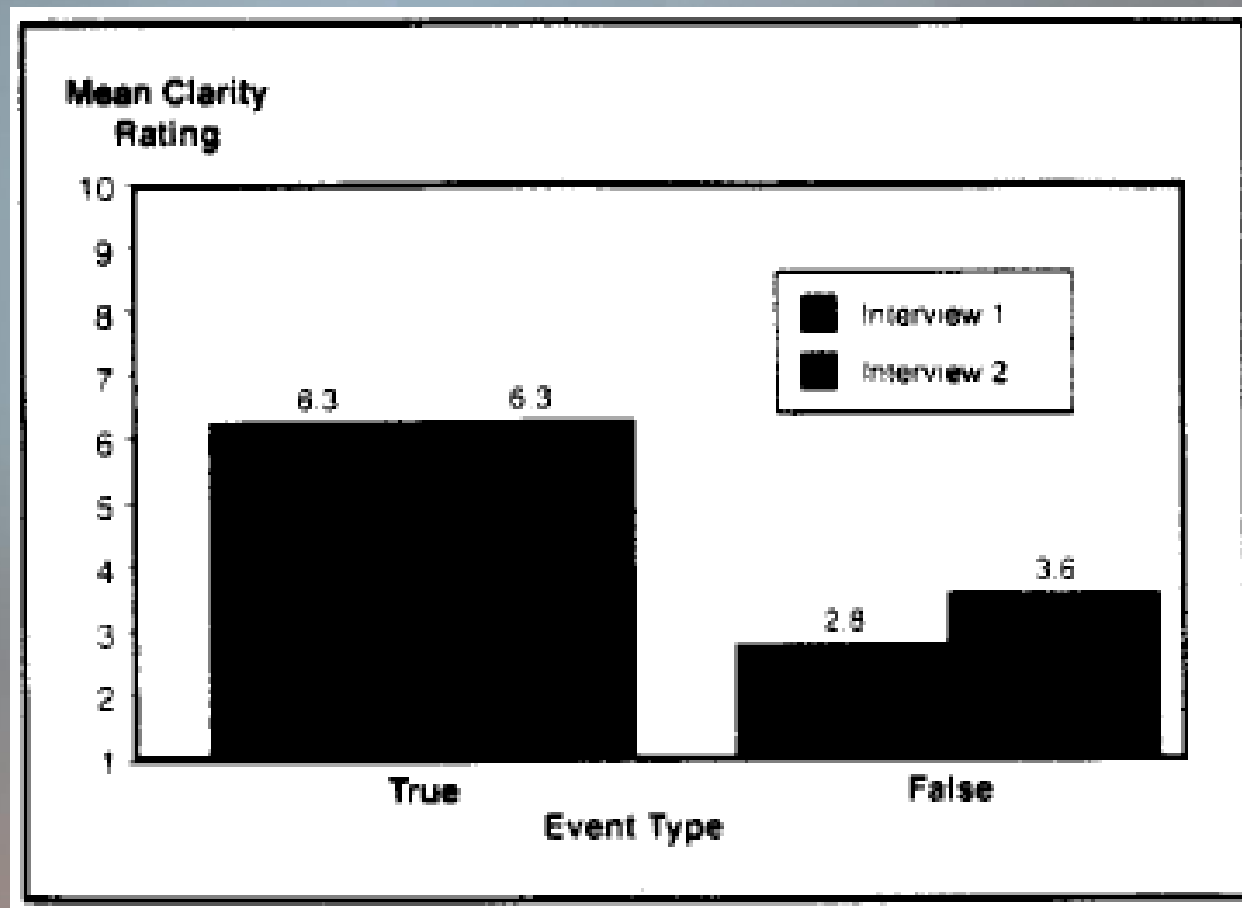
FALEŠNÉ VZPOMÍNKY: Výzkum E. Loftusové

© Facebook / Key Assets Australia

MÍRA JISTOTY:

Falešné vzpomínky jsou výrazně méně barvité a detailní, avšak s opakovaným „vybavováním“ stoupá jak barvitost, tak míra jistoty. **Jakýkoli vybavený materiál je při každém vybavování opakovaně ukládán do paměti s kontextem, v němž byl vybaven.**

ZÁLEŽÍ NA TOM, JESTLI JSOU NAŠE VZPOMÍNKY PŘESNÉ?

Elizabeth F. Loftus

	Odhadnutá rychlost
<i>Cars smashed...</i>	40.8
<i>Cars collided...</i>	39.3
<i>Cars bumped...</i>	38.1
<i>Cars hit...</i>	34.0
<i>Cars contacted...</i>	31.8

VÝPOVĚĎ OČITÝCH SVĚDKŮ

Zdroje zkreslení:

- Způsob dotazování (sugestivní otázky)
- Chybné propojení detailů
- Kontext vybavování a zvyšující se jistota
- Schémata (stereotypy)

**Někdy jsou falešné vzpomínky
užitečné...**

Elizabeth F. Loftus

Zdroje zkreslení paměti – pozor na nadměrnou sebedůvěru!

Paměť je **konstruktivní**, nikoli čistě rekonstruktivní proces!

- **Interference a přenos** – více událostí, objektů nebo konceptů se nám může míchat dohromady
- **Stereotypy a přesvědčení** zkreslují naše vnímání události (např. selektivní pozornost a paměť pro argumenty, které podporují naše původní stanovisko)
- **Sugesce** – pokud si něco přesně nepamatujeme, snadno si vytvoříme falešné vzpomínky na základě přesvědčování druhých a vlastní představivosti
- **Slepoty z nepozornosti** – důležité události jsme mohli přehlédnout, protože jsme „řešili něco jiného“, a tudíž si je nepamatujeme
- **Odborná intuice** – dobrý pomocník v časové nouzi pouze pokud vychází z mnohých zkušeností s efektivním řešením problémů!

© Facebook / Key Assets Australia

Jak je to s falešnými a zkreslenými vzpomínkami během učení? – řešení

- **Parafrázování a různé způsoby reprezentace** – učím se strukturu významů (pojmy, výroky), spíše než texty zpaměti – ujistím se, že tomu rozumím
- **Příklady a přirovnání** – ujistím se, že chápu správně, ideálně se zpětnou vazbou od jiné osoby
- **Když si pletu pojmy a teorie** – pomáhá **aktivní srovnávání** a vysvětlování rozdílů, uvědomění, proč jsou důležité (definující vs. typické znaky)
- **Vysvětlování jiné osobě** – pomáhá odhalit „trhliny“ a logické nesrovnalosti

Co se děje, když se učím „na poslední chvíli“?

Metoda PQRST

- **Preview** – aktivuji schémata; bez toho budu těžko dávat pozor
- **Questions** – aktivně vytvářím hypotézy, o čem to bude – výrazně usnadňuje porozumění textu a vyhledání klíčových informací
- **Reading**
- **Self-recitation** – otestování toho, co jsi z kapitoly pamatují (možná teď je dobrý čas udělat výpisky... Zpaměti!)
- **Test** – nutné ověření, jestli jsem si vzpměl/a na všechno podstatné a správně
- **Čím je materiál méně poutavý, tím důležitější je aktivace schémat (zamyšlení se nad tématem, než se začnu učit)!**

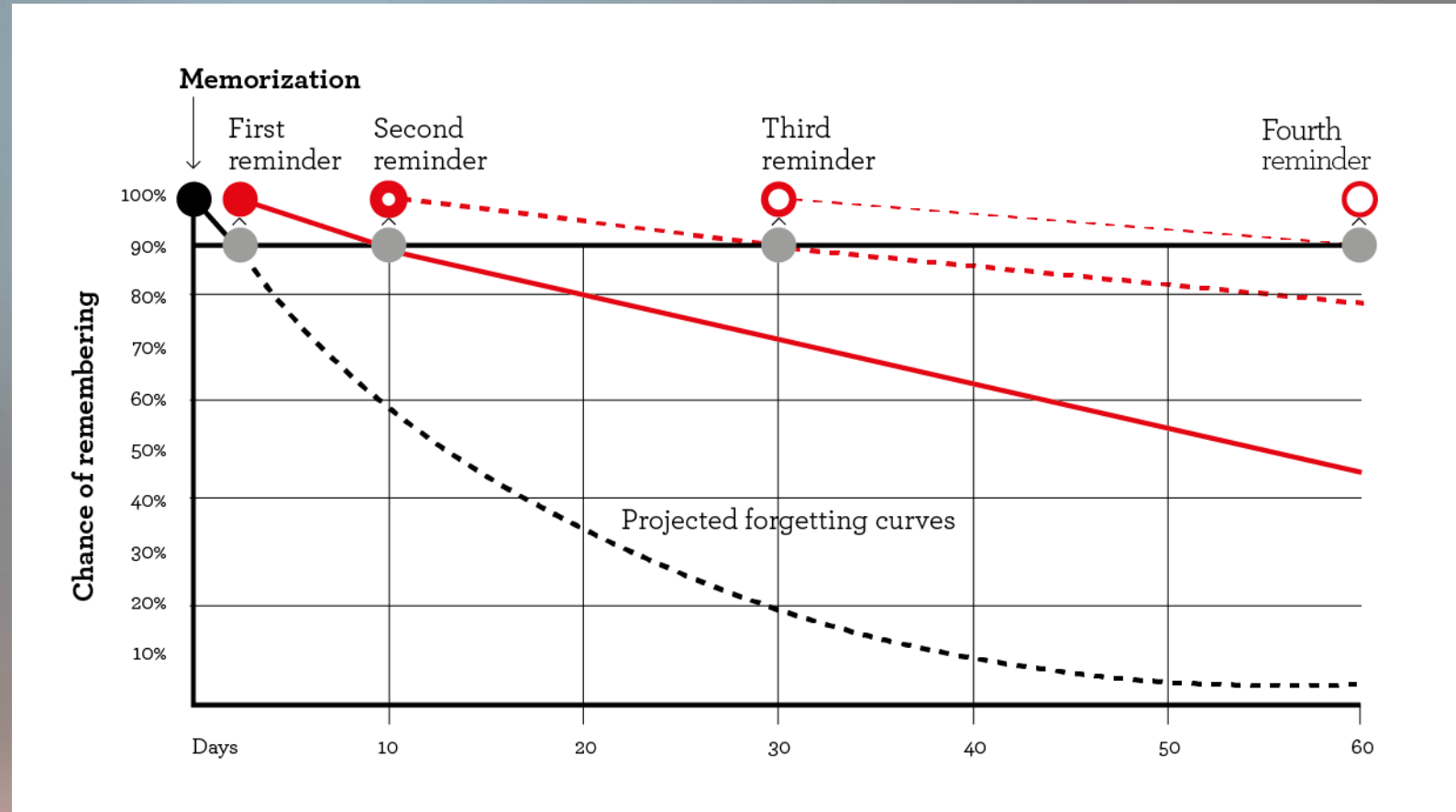

„Nemá smysl se to učit teď, když to do zkoušky beztak zapomenu...“

Je to tak?

OPAKOVÁNÍ S PRODLUŽOVANÝM INTERVALEM

Metoda PQRST

- **Preview** – aktivuji schémata; bez toho budu těžko dávat pozor
- **Questions** – aktivně vytvářím hypotézy, o čem to bude – výrazně usnadňuje porozumění textu a vyhledání klíčových informací
- **Reading**
- **Self-recitation** – otestování toho, co jsi z kapitoly pamatuji (možná teď je dobrý čas udělat výpisky... Zpaměti!)
- **Test** – nutné ověření, jestli jsem si vzpměl/a na všechno podstatné a správně
- **Čím je materiál méně poutavý, tím důležitější je aktivace schémat** (zamyšlení se nad tématem, než se začnu učit)!
- **Opakované testování** – nejméně 2x (hned po zpracování + následně po zpracování dalšího tématu) + před zkouškou

Jak vytěžit co nejvíce z učebnic

FUNGUJE 😊

- Předpříprava – znám strukturu, mám otázky
- Které pojmy a informace jsou klíčové?
- Co je hlavní myšlenkou této části?
- Jak to smysluplně shrnout do několika vět?
- Teď mám pracovní dobu!
- Rozumím již tématu? Umím to z paměti shrnout?

NIC NEČEKEJTE... 😞

- „Tak začneme od první strany...“
- Kolik to má ještě stran? Není něco kratšího...?
- Podtrhávám během čtení, čo mi dává smysl
- Hlavně ať mám všechny jména a pojmy...
- Číst se dá i vedle seriálu...
- Udělal/a jsem již výpisky z celé kapitoly?

NENECHTE SE OPÍT ROHLÍKEM...

- **Multitasking** – hluboké zpracování vyžaduje celou kapacitu pozornosti (pracovní paměti)
- **„Prosté čtení“** bez přemýšlení nad obsahem a bez nezávislé práce s obsahem (vybavování) je zbytečné
- **Pomalé a „pečlivé“ čtení** celého textu od začátku do konce – nepomůže, ak mysl s textem aktivně a efektivně nepracuje; efektivnější je mnohdy rychlé vyhledávání s jasným cílem!
- **„To je zajímavé“** – neznamena „to budu umět i o dva týdny“ – informaci musím aktivně využít v dalším přemýšlení (vybavit si ji a pracovat s ní)
- **Doslovné vypisování pasáží z textu nebo přednášky; Okamžité podtrhování během čtení** – bezduché a povrchní zpracování, vypínání pozornosti; riziko vytržení z kontextu a zkreslení nebo zaplavení textem (výběr irelevantního nebo opakovaného obsahu, vynechání indikátorů logických vztahů)
- **„Lépe se soustředím, když se učím pod časovým tlakem“** – časový tlak pomáhá filtrovat distraktory, avšak učení velkého objemu materiálu na poslední chvíli vede k velmi neefektivnímu výsledku jednoduše proto, že není čas pro efektivní zpracování (vybavování, konsolidace, aplikace, zpracování interferencí...)
- **Falešný pocit, že to umím** – rozpoznání známého textu nestačí, musím explicitně shrnout z paměti
- **Pocit, že si to nepamatuji, pokud jsem se tím delší dobu nezabýval** – náš subjektivní odhad toho, kolik si toho zapamatuji nebo vybavím, je velmi nepřesný, pokud nevychází z objektivního zpracování zkušenosti; užití efektivních strategií je lepší prediktor výkonu než subjektivní pocit!

**DĚKUJI ZA
pozornost**